

Tartalomjegyzék

Előszó	5
Bevezetés	5
Kőszeg történeti helyrajza	7
1. Kőszeg története, városfejlődési periódusai	7
1.1 Fekvés és természetföldrajzi környezet	7
1.2 Földrajzi tájbeosztás	7
1.3 Domborzat	7
1.4 Vízrajz	8
1.5 Növénytakaró	8
1.6 Történeti-néprajzi tájbeosztás	8
1.7 Úthálózat	8
1.8 Határai, kiterjedése	9
1.9 A lakott terület természetföldrajza	9
2. Kőszeg középkori településtörténete	10
2.1 A város településtörténeti forrásai	10
2.2 Felsővár. Alsóvár és városalapítás	10
2.2.1 A kőszegi felsővár. Tartományúri alsóvár és város	10
2.2.2 A belváros a 13. század második felében. Városalapítás a kereskedelmi út tengelyén	12
2.3 Az 1328. évi királyi kiváltságlevél	12
2.3.1 A belváros a 15. század elején. Kőfalak a belváros körül	14
2.3.2 A város az 1300-as években. Külvárosi fejlődés	14
2.4. A középkori település	14
2.4.1 A középkori Kőszeg lakói és oklevelezése 1447-ig	14
2.4.2 A város az 1400-as években. A város külső határai	16
2.5 A kőszegi uradalom, 1279–1392	16
3. Kőszeg története, 1447–1647	17
3.1 Város és uradalom elzálogosítása. A török ostrom	17
3.2 A város az 1500-as években. Pusztulás és újjáépítés	18
3.3 Habsburg zálogon	19
3.3.1 Az alsó-ausztriai záloguradalom és zálogváros	19
3.3.2 A város az 1600-as években. Önálló városvédelem. Szabad királyi város. Etnikum és felekezet	20
3.4 Városigazgatás, jogszolgáltatás, státútum alkotás	20
4. Kőszeg szabad királyi város, 1648–1850	21
4.1 Visszacsatolás a Magyar Koronához, országrendiség	21
4.2 Uradalom és város viszonya. Városi telepítés: Kőszegfalva	22
4.3 A rekatolizáció kora	23
4.3.1 Katolikus megújulás. Táblabíróság. Nemesség. Intézmények	23
4.3.2 A város 1750 körül. Egyházi és világi intézmények. A Gyöngyös-meder	24
4.4 Kézműipar, kereskedelem. Vendéglátás	25
5. A város polgári korszaka, 1850–1950	26
5.1.1 Birodalmi kormányzati keretekben	26
5.1.2 A város 1850 körül. Tértfoglalások a védművek, árkok helyén, a Gyöngyös-patak két ága mentén és a külvárosokban	27
5.2 Tulajdonosok és adófizetők	27
5.3 Korlátozott jogkörű város	28
5.3.1 A törvényhatósági jog elvesztése	28
5.3.2 Kőszeg közlekedési pozíciója	28
5.3.3 A vármegyei katonai vezető szerep megszűnése	29
5.3.4 Polgári kori intézményalapítások	29
5.3.5 Városi vagyon, várospolitikai, területhasznosítás	30
5.3.6 Éves vásárok és hetipiácok	32
5.3.7 Kiútkeresés: turisztika. „Honfoglalás” a Kőszegi-hegységben	33
5.3.8 A város 2000 körül. Örökölt városszerkezet, fejlett intézményhálózat, világpolitikai következmények, lakótelep, kertvárosok	33
5.4 A Gyöngyös-patak hasznosítása. Iparfejlődés a patak partján	34
6. Kőszegfalva (Schwabendorf, Svábfalu, Sobakfalva)	34
7. Eltérő birtoklású városrészek	36
7.1 Földesúri birtoklású területek	36
7.1.1 Szőlők	36
7.1.2 Várkert, uradalmi ingatlanok	36
7.2 Egyházi birtoklású területek	37
8. Utcák, terek, térhasználat	37
8.1 Tizedek, utcák	37
8.2 Vízfolyások és hidak	39
9. A város külterületei	39
9.1 Tavak	39
9.2 Szántók, rétek, gyümölcsösök	40
9.3 Szőlőhegyek. Szőlő Jövésnek Könyve	40
9.4 Erdők	42
9.5 Malmok	42
9.5.1 Vízimalmok	42
9.5.2 Szárazmalmok	43
10. Gazdaság	43
10.1 Mezőgazdaság	43
10.2 Ipar	43
10.3 Piacok, vásárok	44

Table of Contents

Preface	5
Introduction	5
Historical topography of Kőszeg	7
1. The history of Kőszeg and its periods of development	7
1.1 Situation and natural geography	7
1.2 Geographical classification	7
1.3 Relief	7
1.4 Hydrography	8
1.5 Vegetation cover	8
1.6 Historical and ethnographic landscape units	8
1.7 Road system	9
1.8 Boundaries and extension	9
1.9 The natural geography of the inhabited area	9
2. History and topography of Kőszeg in the Middle Ages	10
2.1 Sources for the topography of Kőszeg	10
2.2 Upper Castle, Lower Castle, and the foundation of the town	10
2.2.1 Upper Castle of Kőszeg. Oligarch's Lower Castle and Town	10
2.2.2 The inner town in the second half of the thirteenth century. Foundation of the town on the trade route	12
2.3 The 1328 royal charter of privilege	12
2.3.1 Inner town in the early fifteenth century. Stone walls around the inner city	14
2.3.2 The town in the 1300s. Suburban development	14
2.4. The medieval town	15
2.4.1 Medieval Kőszeg up to 1447: inhabitants and documentary evidence	15
2.4.2 The town in the 1400s. The outer boundaries of the town	16
2.5 The Kőszeg estate, 1279–1392	17
3. The history of Kőszeg, 1447–1647	17
3.1 Town and manor in pledge. The Ottoman siege	17
3.2 The town in the 1500s. Destruction and rebuilding	19
3.3 In pledge to the Habsburgs	19
3.3.1 Estate and town in pledge to Lower Austria	19
3.3.2 The town in the 1600s. Independent town defence. Free royal town. Ethnicity and religious denominations	20
3.4 Municipal administration, justice, and passing statutes	21
4. Kőszeg, free royal town, 1648–1850	22
4.1 Return to the Hungarian Crown, participation in the diet	22
4.2 Relations between estate and town. New subordinate settlement: Kőszegfalva	22
4.3 The age of re-Catholicization	24
4.3.1 Catholic restoration. Appellate court. Nobility. Institutions	24
4.3.2 The town around 1750. Church and secular institutions. The course of the Gyöngyös	26
4.4 Handicrafts, trade and hospitality	26
5. The bourgeois era of the town, 1850–1950	27
5.1.1 Under imperial government	27
5.1.2 The town around 1850. New developments on the site of defensive works and ditches, along the two branches of the River Gyöngyös, and in the suburbs	28
5.2 Property owners and taxpayers	28
5.3 Town with diminished legal status	29
5.3.1 Loss of full municipal authority	29
5.3.2 Kőszeg's transport connections	29
5.3.3 Kőszeg loses its place as military centre of the county	29
5.3.4 New institutions for the bourgeois age	30
5.3.5 Municipal assets, municipal policy and local planning	30
5.3.6 Weekly markets and annual fairs	32
5.3.7 New vistas: the ramblers' movement. Conquest of the Kőszeg Hills	33
5.3.8 The town around 2000. Inherited urban structure, highly developed institutions, effects of international politics, housing estate, garden suburbs	34
5.4 Exploitation of the Gyöngyös. Industrial development on the riverbanks	34
6. Kőszegfalva (Schwabendorf, Svábfalu, Sobakfalva)	35
7. Non-civic land ownership in the town	36
7.1 Manorial ownership	36
7.1.1 Vineyards	36
7.1.2 Várkert and manor properties	36
7.2 Church lands	37
8. Streets, squares, and utilization of space	37
8.1 Tenth districts and streets	37
8.2 Watercourses and bridges	39
9. Outlying areas	40
9.1 Lakes	40
9.2 Fields, meadows, and orchards	40
9.3 Vine hills. Book of Vine Shoots	40
9.4 Forests	42
9.5 Mills	43
9.5.1 Water mills	43
9.5.2 Dry mills	43
10. Economy	43
10.1 Agriculture	43
10.2 Industry	43
10.3 Markets and fairs	44

Történeti topográfiai adattár	49
1. Név	49
2. Jogállás	49
3. Birtokviszonyok	49
4. Határok	50
5. Közigazgatási besorolás	50
6. Közigazgatási beosztás	51
7. Népeség	52
8. Utcák, terek	52
9. Egyházak	55
10. Temetők	56
11. Út menti keresztek, szobrok, köztéri emlékek	56
12. Védelem	57
13. Igazgatási és végrehajtási épületek	59
14. Kereskedelem	60
15. Kézművesség	60
16. Szolgáltatás	62
17. Egészségügy	62
18. Oktatás	63
19. Különleges jogállású épületek	64
20. Közművek, vízvezeték, kutak, fürdők	65
21. Közlekedés	65
22. Természeti képződmények	66
23. Mezőgazdaság	68
24. Malmok	71

Bibliográfia	72
---------------------------	----

Térképtáblák

A. Általános térképek

- A.1.1 Kőszeg és környéke. Az 1857-es kataszteri felmérés alapján szerkesztett térkép, MNL OL S 78 262, 1:2500. Rajzolta: Nagy Béla és Szemerey Anna
- A.2.1 Kőszeg és környéke az I. katonai felmérésen, 1784, átméretezve 1:50 000
- A.2.2 Kőszeg és környéke a II. katonai felmérésen, 1844–1845, átméretezve 1:50 000
- A.3.1 Kőszeg belvárosa a 13. század második felében, 1:2500
- A.3.2 Kőszeg belvárosa a 15. század elején, 1:2500
- A.3.3 Kőszeg az 1300-as években, 1:10 000
- A.3.4 Kőszeg az 1400-as években, 1:10 000
- A.3.5 Kőszeg az 1500-as években, 1:10 000
- A.3.6 Kőszeg az 1600-as években, 1:10 000
- A.3.7 Kőszeg 1750 körül, 1:10 000
- A.3.8 Kőszeg 1850 körül, 1:10 000
- A.3.9 Kőszeg 2000 körül, 1:10 000
- A.4.1 Kőszeg belterületének térképe, 1927, 1:10 000
- A.4.2 Kőszeg város belterületének átnézeti térképe, 1972, 1:10 000
- A.4.3 Kogutowicz Manó, Kőszeg szabad királyi város térképe, 1898
- A.5.1 Kőszeg város topográfiai térképe, 2001, 1:10 000
- A.5.2 Kőszegfalva topográfiai térképe, 2001, 1:10 000
- A.6.1 Kőszeg város légi felvétele, 2010

B. Tematikus térképek

- Rajzolta: Faragó Imre, Nagy Béla, Szemerey Anna és Tolnai Katalin
- B.1.1 A kőszegi elit felekezeti megoszlása a belvárosban 1660–1666 között, 1:2500
- B.1.2 A városvezetés felekezeti megoszlása a belvárosban 1697–1728 között, 1:2500
- B.1.3 A belvárosi házak hadiadó-kiosztása 1725-ben, 1:2500
- B.1.4 Polgárok és nemessé vált polgárok tulajdonai felekezet szerint 1728–1767 között, 1:2500
- B.1.5 Fő- és köznemesek, továbbá nemessé vált polgárok tulajdonai a belvárosban 1775–1780 között, 1:2500
- B.1.6 Kőszegi városbírák és polgármesterek házai a 16–17. századi belvárosban, 1:2500
- B.1.7 Kőszegi városbírák és polgármesterek házai a 18–19. századi belvárosban, 1:2500
- B.2.1 Kőszegi malmok a Gyöngyös-patak két ágán 1570–1950 között, 1:10 000
- B.2.2 Kőszegi fogadók, vendéglők a város hossz tengelyén a 16–20. században, 1:10 000
- B.2.3 1850 előtt alapított egyházi és világi intézmények Kőszegen, 1:10 000
- B.2.4 1850–1950 között alapított egyházi és világi intézmények Kőszegen, 1:10 000
- B.3.1 Kőszegi szőlődűlők a Magyar-hegyen és a Német-hegyen, 1:5000

C. Térképek és látképek reprodukciói

- C.1.1 Kőszeg környékének helyszínrajza a Gyöngyös-patakkal, 1815
- C.1.2 Kőszeg térképe a város környékének posta-és kereskedelmi úthálózatával, 1819
- C.1.3.1 A Gyöngyös-patak helyszínrajza. I. Tab., 1826
- C.1.3.2 A Gyöngyös-patak helyszínrajza II. Tab., 1826
- C.1.4 Kőszeg telekkönyvi térképe, 1838–1839
- C.1.5 Kőszegi-hegység, kirándulók térképe, 1942
- C.2.1 Kőszeg ábrázolása nyugat felől, 1746
- C.3.1 Kőszeg ábrázolása kelet felől, 1808

Historical-topographical Gazetteer	49
1 Name	49
2 Legal status	49
3 Proprietorial status	49
4 Municipal boundaries	50
5 Administrative location	50
6 Administrative divisions	51
7 Population	52
8 Streets, squares	52
9 Religion	55
10 Cemeteries	56
11 Roadside crosses, statues, public memorials	56
12 Defence	57
13 Administration and law enforcement	59
14 Trade and commerce	60
15 Crafts	60
16 Services	62
17 Health	62
18 Education	63
19 Residential buildings of special status	64
20 Public utilities, water pumps, wells	65
21 Traffic	65
22 Natural features	66
23 Agriculture	68
24 Mills	71

Bibliography	72
---------------------------	----

Plates (maps and views)

A General maps

- A.1.1 Kőszeg and its surroundings. Base map drawn after the 1857 cadastral map of 1857, MNL OL S 78 262, 1:2500. Cartography: Béla Nagy and Anna Szemerey
- A.2.1 Kőszeg and its surroundings, First Military Survey, 1784, rescaled 1:50 000
- A.2.2 Kőszeg and its surroundings, Second Military Survey, 1844–1845, rescaled 1:50 000
- A.3.1 Inner town of Kőszeg in the second half of the 13th century, 1:2500
- A.3.2 Inner town of Kőszeg in the early 15th century, 1:2500
- A.3.3 Kőszeg in the 1300s, 1:10 000
- A.3.4 Kőszeg in the 1400s, 1:10 000
- A.3.5 Kőszeg in the 1500s, 1:10 000
- A.3.6 Kőszeg in the 1600s, 1:10 000
- A.3.7 Kőszeg around 1750, 1:10 000
- A.3.8 Kőszeg around 1850, 1:10 000
- A.3.9 Kőszeg around 2000, 1:10 000
- A.4.1 Map of the interior part of Kőszeg, 1927, 1:10 000
- A.4.2 Survey plan of the interior part of Kőszeg, 1972, 1:10 000
- A.4.3 Manó Kogutowicz, The map of Kőszeg free royal town, 1898
- A.5.1 Topographical map of Kőszeg, 2001, 1:10 000
- A.5.2 Topographical map of Kőszegfalva, 2001, 1:10 000
- A.6.1 Aerial photograph of Kőszeg, 2010

B Plates of thematic maps

- Cartography: Imre Faragó, Béla Nagy, Anna Szemerey, and Katalin Tolnai
- B.1.1 The urban elite by religious denominations in the inner town between 1660 and 1666, 1:2500
- B.1.2 The urban elite by religious denominations in the inner town between 1697 and 1728, 1:2500
- B.1.3 Military taxes levied on houses in the inner town in 1725, 1:2500
- B.1.4 The properties of citizens and ennobled citizens by religious denominations, 1728–1767, 1:2500
- B.1.5 High and lesser nobles, and ennobled citizens in the inner town, 1775–1780, 1:2500
- B.1.6 The houses of town judges in the inner town of Kőszeg in the 16th and 17th centuries, 1:2500
- B.1.7 The houses of town judges and mayors in the inner town in the 18th and 19th centuries, 1:2500
- B.2.1 Mills in Kőszeg along the two branches of the Gyöngyös Stream, 1570–1950, 1:10 000
- B.2.2 Inns and restaurants in Kőszeg along the longitudinal axis of the town, 16th–20th centuries, 1:10 000
- B.2.3 Ecclesiastical and lay institutions established in Kőszeg before 1850, 1:10 000
- B.2.4 Ecclesiastical and lay institutions established in Kőszeg between 1850 and 1950, 1:10 000
- B.3.1 Kőszeg vineyards on the Magyar-hegy (Ungarisches Gebirg) and Német-hegy (Deutches Gebirg), 1:5000

C Reproductions of maps and views

- C.1.1 Site plan of the surroundings of Kőszeg with the Gyöngyös Stream, 1815
- C.1.2 Map of the surroundings of Kőszeg várostérképe with the network of postal ways and trade roads, 1819
- C.1.3.1 Site plan of the Gyöngyös Stream Tab. I, 1826
- C.1.3.2 Site plan of the Gyöngyös Stream Tab. II, 1826
- C.1.4 Cadastral map of Kőszeg, 1838–1839
- C.1.5 Kőszeg Mountains, hiking map, 1942
- C.2.1 View of Kőszeg from the west, 1746
- C.3.1 View of Kőszeg from the east, 1808